

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології і педагогіки
Педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики виховання**

ІННОВАТИКА У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ

**Часопис кафедри
Випуск 3**

Рівне-2014

УДК – 37.09:005.591.6

Інноватика у навчанні та вихованні. Часопис кафедри.
Випуск 3 / Упор. Ціпан Т.С. – Рівне: РДГУ, 2014. – 108 с.

Рецензенти:

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. В., професор, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти і філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 23 березня 2014 року).

© РДГУ, 2014

З М І С Т

Кособуцька Г. П.	Посвята.....	3
Дем'янюк Т. Д.	Інноваційні технології духовно-морального виховання особистості у позашкільному закладі.....	6
Петренко О. Б.	Гендерний підхід у громадянському вихованні учнів: актуалізація ідей В. О. Сухомлинського.....	18
Кириленко С. В.	Громадянське виховання учнів як стратегічний напрям розвитку громадянського суспільства в Україні...	27
Кіян О. І.	Громадянське виховання у системі роботи класного керівника в умовах Євроінтеграції вітчизняної освіти.....	37
Сойчук Р. Л.	Формування національної ідентичності громадян України в умовах Євроінтеграції.....	41
Гринькова Н. М.	Громадянське виховання молодших школярів у позашкільних навчальних закладах: теоретичний аспект.....	52
Ціпан Т. С.	Взаємодія дитячого об'єднання і сім'ї у громадянському вихованні зростаючої особистості.....	60
Булига І. І.	Релігійна толерантність як імператив сучасності.....	67

Шутяк В. Г.	Громадянське виховання учнів початкових класів на уроках трудового навчання.....	77
Стельмашук Ж. Г.	Виховання дисциплінованості особистості учнів у контексті формування у них громадянської культури.....	83
Сорочинська Т. А.	Особливості формування громадянськості майбутнього вчителя педагогічних закладів Рівненщини (1939-1958 рр.).....	92
Баліка Л. М.	Роль шкільної бібліотеки у становленні національного виховання незалежної України.....	97

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Баліка Людмила Миколаївна – здобувач Рівненського державного гуманітарного університету

Булига Ірина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Вознюк Галина Федорівна – завідувачка відділу освіти Дубенської райдержадміністрації Рівненської області

Гринькова Надія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Дем'янюк Тамара Дмитрівна – професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання, НДІ інноваційних виховних технологій (1994-2013 рр.)

Кириленко Світлана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

Кіян Ольга Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Кособуцька Галина Пилипівна – доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання рівненського державного гуманітарного університету

Сойчук Руслана Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету

Сорочинська Тетяна Адамівна – аспірант кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету

Стельмашук Жанна Григорівна – викладач Рівненського державного гуманітарного університету

Ціпан Тетяна Степанівна – кандидат педагогічних наук, в. о. доцента Рівненського державного гуманітарного університету

Шуťяк Володимир Георгійович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач відділу аспірантури Рівненського державного гуманітарного університету

Наукове видання

ІННОВАТИКА У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ

**Часопис кафедри
Випуск 3**

Підписано до друку 24.04.2014 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 5,15. Замовлення №155/1. Наклад 300.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
Рівненського державного гуманітарного університету

Інноватика у навчанні та вихованні. Часопис кафедри.
Випуск 3 / Упор. Ціпан Т.С. – Рівне: РДГУ, 2014. – 107 с.

УДК – 37.09:005.591.6

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

***Резюме.** У статті розкривається суть громадянського виховання, показується, як такі визначальні характеристики, як патріотизм, правосвідомість, моральність, бережливе ставлення до природи, трудова активність можуть формуватися в молодших школярів на уроках трудового навчання. На основі аналізу Державного стандарту початкової загальної освіти, навчальних програм наводяться теми уроків на яких виховання громадянськості учнів можна здійснювати найбільш успішно.*

***Ключові слова.** Громадянське виховання, навчальна програма, уроки трудового навчання, учні початкових класів.*

Становлення громадянина – найбільш актуальна проблема навчально-виховного процесу сучасної школи. Адже лише та людина, яка здатна до саморозвитку, самореалізації та характеризується громадянськістю може бути опорою держави.

Як зазначає Т.Д. Дем'янюк, громадянське виховання повинно бути спрямоване на „виховання у молодого покоління моральних ідеалів суспільства, почуття любові до Батьківщини, відданості інтересам Української держави, активної громадянської і соціальної позиції, виховання творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку” [2, 4].

Ці якості можна формувати уже в молодшому шкільному віці, цього вимагає Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 20 квітня 2011 року. У згаданому документі зазначено, що зміст початкової освіти повинен ґрунтуватися „на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини суспільства, держави” [3, с. 5].

Подібні завдання віддзеркалюються і в програмі з трудового навчання, в якій зазначена необхідність “виховання в учнів ціннісного ставлення до себе як суб’єкта предметно-перетворювальної діяльності, шанобливого ставлення до людей праці та їхньої професії, трудових традицій українського народу та інших народів світу” [5, с. 296].

Зважаючи на визначення суті громадянського виховання Н.П. Волковою, Н.Є. Мойсеюк та іншими педагогами [1, с. 4], а також проаналізувавши програми з трудового навчання для початкової школи [5, с. 7], ми встановили, що на відповідних уроках у молодших школярів можна успішно виховувати патріотизм, правосвідомість, моральність, бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці, трудову активність.

Вихованню патріотизму, становленню національної свідомості, належності до рідної землі, народу, засвоєнню традицій, національної міфології, фольклору, мистецтва, народних поглядів сприяє проведення таких уроків трудового навчання:

1 клас

- Різдвяні свята у творчості дітей. Модельовання атрибутів різдвяних свят за темою: “Колядуємо, щедруємо, нову радість всім даруємо”.

- Виготвлення сюжетних композицій за мотивами українських народних казок.

2 клас

- Писанкарство як вид народного мистецтва. Види писанок. Способи їх художнього оформлення. Символічні знаки у візерунках писанки. Створення аплікаційних писанок за темою: „Знаки писанок магічні, кольорові, символічні”.

- Розпис об’ємних макетів яєць за темою: “Незвичайний день сьогодні, день святковий – Великодній”.

- Декоративно-ужиткове мистецтво українського народу. Види орнаментів та їх виготовлення.

- Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва. Навчально-ігрове проектування українських витинанок.

- Витинанка як вид народних ремесел України. Виготовлення рушника в техніці витинанки.

- Виготовлення макетів сільської хати.

- Макетування предметів хатнього інтер'єру за темою: „Всім у світі до вподоби український давній побут”.
- Художня вишивка в українському побуті. Види художніх швів. Виготовлення серветок з бахромою і вишивкою.
- Вишивання декоративними швами на іграшкових рушниках за темою: „Квітнуть наші вишиванки, ніби райдуги-співанк”.
- Елементи паркового мистецтва. Традиційне поєднання квітів у українському квітнику. Плетений тин як елемент квітника. Виготовлення ескізу художньо оформленого квітника.
- Екскурсія з метою ознайомлення дітей з традиційними народними ремеслами в Україні.

3 клас

- Писанка як один із символів України. Декорування писанок.
- Різдвяні традиції українського народу. Виготовлення ялинкових прикрас.
- Міфи України. Міфологічні істоти - обереги природи та людей. Конструювання народних іграшок за темою: „Янгол - житель небозводу береже земну природу”.
- Святкові костюми міфологічних персонажів. Виготовлення карнавальних масок.
- Вітчизняне машинобудування. Конструювання іграшкового планера.
- Український етнодизайн. Вишивання як вид української народної творчості. Орнаменти для вишивок з в'язання як вид української народної творчості. Техніка в'язання гачком.
- Елементи паркового мистецтва. Традиційні весняні свята з використанням рослинних декорацій. Художнє оформлення міні-квітників за мотивами календарно-обрядових свят „замовлення на врожай”, „зав'язування плоду” тощо.

4 клас

- Сюжетна витинанка. Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України.
- Елементи дизайну костюма. Конструктивно-художні особливості національного костюма.
- Пошиття лялькових національних костюмів за темою: „Квітне барвами природи одяг рідного народу”.

- Виготовлення ляльки - мотанки.
- Уявлення про символи і традиції українського народу: вертеп, кутя, колядки, щедрівки, посівання. Подарунки і сувеніри до різдвяних свят.
- Розвиток космічної галузі в Україні. Моделювання ракет за власним задумом.
- Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва. Вишивання в різних техніках: хрестиком, низинкою, гладдю.

Виконуючи на уроках трудового навчання відповідні види робіт, виготовляючи різноманітні вироби, молодші школярі не лише теоретично ознайомлюються з національними цінностями, вивчають культурну спадщину українського народу, а й самі долучаються до відновлення її елементів, власною життєдіяльністю збагачують народні традиції.

Виховання правосвідомості учнів здійснюється, насамперед, на таких уроках:

- Знаки державної символіки. Герб і прапор – символи незалежної держави. Значення кольорів на прапорі. Виготовлення кольорових прапорців.

Виготовлення державних символів за темою: «Знаки волі, знаки слави - наші символи держави».

Реалізуючи виховні завдання, вчитель має змогу показати дітям значення символіки для держави, виховувати повагу до державних символів, що активізує почуття гордості за єдину суверенну державу.

Визначальним чинником громадянського виховання є виховання бережливого ставлення до природи, нетерпимості до її губителів, відповідальності за збереження природних багатств, усвідомлення основних екологічних проблем довкілля і необхідності їх вирішення. Ці завдання можуть бути реалізованими на таких уроках:

- Природні матеріали своєї місцевості. Збір природних матеріалів та підготовка їх до роботи.
- Виготовлення із природних матеріалів персонажів українських народних казок.
- Флоромозаїка з насіння.
- Виготовлення композицій з природних матеріалів за темою: „Край вербовий, калиновий, край садковий, барвінковий”.

- Бережімо планету. Виготовлення сторінок Червоної книги України.
- Елементи фітотерапії. Корисність „цілющого зілля”. Виготовлення вікторини „Зелена аптека”.
- Підготовка і проведення спільно з дорослими „зілляницького” обряду.

Наступною визначальною характеристикою громадянського виховання є виховання моральності. Моральна підготовка учнів до праці передбачає виховання в них бажання працювати для себе і суспільства, усвідомлення кожною дитиною того, що праця є джерелом існування людини, що без неї прожити не можна, через те вона є найважливішою життєвою необхідністю. Важливо виховати в молодших школярів потребу в праці, повагу до людей праці, які створюють усі матеріальні й духовні цінності, почуття обов'язку та відповідальності, а також навчити дітей працювати творчо, самостійно і в колективі, надавати допомогу товаришам, доводити почату справу до кінця, сформуванню вміння бережливо ставитися до суспільної власності.

Урок трудового навчання завжди починається з підготовки робочих місць. Учитель перевіряє наявність необхідних матеріалів та інструментів. Але не завжди в усіх учнів є необхідне матеріальне обладнання. Тоді вчитель пропонує поділитися кольоровим папером чи природними матеріалами, пластиліном чи клеєм. У ході практичної роботи хтось виготовив виріб раніше, а дехто відчуває труднощі при виконанні певної трудової операції чи плануванні своєї роботи. Вчитель знову пропонує допомогти своєму сусідові у першу чергу підказкою, а в разі потреби – практичними діями. Таке навчання виховує у дітей товариськість і доброту, почуття підтримки і взаємодопомоги.

Виховання громадянина має бути спрямоване на розвиток трудової активності. На уроках трудового навчання є великі можливості для розвитку мотивації до праці, усвідомлення потреби брати активну участь у трудовій діяльності, стимулювання активності і творчості дітей.

Ще на етапі мобілізації уваги учні дізнаються, що будуть виготовляти сувеніри для рідних і близьких, вітальні листівки до

дня матері, подарунки для малюків з дитячого садка чи дидактичний матеріал для себе. Виготовляючи корисні та необхідні для когось вироби, учень відчуває радість у праці, гордість за її результати, що сприяє розвитку трудової активності. Під час інструктування діти не працюють механічно, виконуючи під диктовку вчителя практичні дії, а осмислюють те, що роблять, вчаться аналізувати зразки, обдумувати конструкцію об'єктів, планувати трудовий процес, перевіряти якість виконання роботи. Це стимулює їх активність і творчі здібності, привчає долати труднощі, забезпечує нормальний інтелектуальний розвиток.

Отже, уроки трудового навчання у початкових класах мають потенційні можливості для здійснення громадянського виховання дітей.

Результативність формування громадянськості залежить від того, як педагоги стимулюють загальний розвиток особистості, наскільки вміло вони впроваджують у класі демократичний стиль взаємодії, сприяють формуванню критичного мислення, творчості й самостійності, усвідомленню власних світоглядних орієнтацій, які є основою майбутнього життєвого вибору.

Список використаних джерел і літератури:

1. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – С. 109-113.
2. Дем'янюк Т. Інноваційні технологи громадянського виховання учнівської молоді / Т. Дем'янюк, Т. Умурзакова, Л. Манюк, І. Яремчук. – К.: НМЦ середньої освіти МОН України, 2003. – 264 с
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18. – С. 5-15.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н. Є. Мойсеюк. – К.: Академвидав, 2003. – С 405-411.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С. 296-313.
6. Національна доктрина розвитку освіти України. – К.: 2002. – 20 с.
7. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – С 202-245.